

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย
อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน*

GUIDELINES FOR SUSTAINABLE MANAGEMENT DEVELOPMENT OF
LAN KHOI SUBDISTRICT MUNICIPALITY'S ELDERLY SCHOOL,
PA PHAYOM DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE

ศิริชัย กุมารจันทร์¹, วิวัฒน์ ฤทธิมา^{2*}

Sirichai Kumanchan¹, Wiwat Rittima^{2*}

¹คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย

¹Faculty of Law, Thaksin University, Songkla, Thailand

²คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตรีัง ประเทศไทย

²Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University, Trang, Thailand

*Corresponding author E-mail: vi2528@gmail.com

*Tel: 085-792-6594

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นถึง 1) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืนเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 49 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ จำนวน 2 คน ข้าราชการและพนักงานของเทศบาล จำนวน 15 คน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ จำนวน 13 คน ประชาชนและผู้แทนผู้สูงอายุ จำนวน 19 คน การจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมจำนวน 5 ครั้ง ดำเนินการวิเคราะห์สังเคราะห์เชิงเนื้อหาและการจำแนกจัดระบบข้อมูลและหาสรุปเป็นภาพรวมผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นกระบวนการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบโดยมีการกำหนดนโยบายและแผนงาน การกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนและการติดตามประเมินผลโรงเรียนผู้สูงอายุ และ 2) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงให้เกิดความยั่งยืนจะต้องบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุ จัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชน และส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ตลอดจนดำเนินการกำหนดแผนงาน กลไกและระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนและส่งเสริมการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพัฒนาตนเอง มีส่วนร่วม

ในกิจกรรมทางสังคมและดำรงชีวิตอย่างมีความสุข กลไกการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ, โรงเรียนผู้สูงอายุ, การพัฒนา, การมีส่วนร่วม, อย่างยั่งยืน

Abstract

This article aims to 1) Demonstrate the management model of the elderly school, and 2) Propose guidelines for the sustainable development of elderly school management by Lan Khoi Sub-district Municipality, Pa Phayom District, Phatthalung Province. This study employed a qualitative research design, gathering data from relevant documents, in-depth interviews with 49 key informants consisting of 2 academics, 15 municipal officials and staff, 13 local and community leaders, and 19 citizens and elderly representative along with 5 participatory meetings. Content analysis and data categorization were utilized to synthesize the findings and provide a comprehensive overview. The results of the study revealed that 1) The management model of the elderly school is a systematic management process focused on enhancing the quality of life for the elderly. It encompasses policy and planning formulation, organizational structuring for elderly school management, curriculum development, and monitoring and evaluation systems. and 2) The guidelines for sustainably developing the elderly school management of Lan Khoi Sub-district Municipality, Pa Phayom District, Phatthalung Province require a multi-sectoral participatory management approach to collectively determine the direction and development strategies. This involves creating a curriculum that aligns with the community's way of life, local wisdom, culture, and unique identity, thereby promoting appropriate learning within the local context. Furthermore, it is essential to establish clear action plans, mechanisms, and administrative systems, while fostering a lifelong learning society that empowers the elderly to self-develop, actively participate in social activities, and live happily. Ultimately, such multi-sectoral participatory mechanisms will lead to sustainable lifelong learning and a significantly enhanced quality of life for the elderly.

Keywords: Guidelines for Management Development, Elderly School, Development, Participation, Sustainable

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้ความสำคัญต่อผู้สูงอายุโดยกำหนดหลักการในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยในมาตราที่ 27 วรรคสี่มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับ บุคคลอื่นหรือเพื่อคุ้มครองความสะดวกให้แก่เด็ก สตรีผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติและในมาตราที่ 48 วรรคสองบุคคล

ซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพและบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ พร้อมทั้งการกระจายอำนาจรัฐให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการสาธารณะให้แก่ประชาชนอย่างมีอิสระในการบริหารตนเอง โดยคาดหวังจะให้ประชาชนได้รับบริการที่ทั่วถึงและตรงต่อความต้องการของประชาชน รวมถึงจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (Constitution of the Kingdom of Thailand, 2017) โดยอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขถึงฉบับที่ 14 พ.ศ. 2562 ในการดูแลผู้สูงอายุเน้นที่มาตรา 50(7) เรื่องการส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ รวมถึงมาตรา 51 และ 53 (การพัฒนาท้องถิ่น) โดยจัดทำเป็นแผนงานสวัสดิการ เบี้ยยังชีพ จัดกิจกรรมสังคม และดูแลผู้สูงอายุที่อยู่เพียงลำพัง (พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496, 2496) ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) กลยุทธ์ย่อยที่ 1.5 พัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นพลเมืองมีคุณค่าของสังคมด้วยการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นพลังของสังคมให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ภูมิปัญญาที่สั่งสมมาตลอดช่วงชีวิตสู่คนรุ่นหลัง เพื่อให้เกิดการสืบสานและต่อยอดการพัฒนาสังคมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนต่างวัย และส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำงานตามศักยภาพ รวมทั้งพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัยและหลักสูตรระยะสั้น เพื่อพัฒนาความรู้สมรรถนะทางดิจิทัลทักษะทางธุรกิจ และการใช้ชีวิตที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม และการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุแก่คนวัยอื่น ๆ รวมทั้งพัฒนานวัตกรรมรองรับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022)

การพัฒนาผู้สูงอายุในรูปแบบของการจัดโรงเรียนผู้สูงอายุโดยจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตถือเป็นการตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญ พลังของผู้สูงอายุและสุขภาวะผู้สูงอายุโดยมีการสร้างพื้นที่เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายพัฒนาสุขภาพบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการสร้างและวิเคราะห์ดัชนีชี้วัดสุขภาพพอเพียง มีกลไกที่สำคัญ คือ ชมรมสร้างสุขภาพ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ซึ่งมีบทบาทในการจัดทำแผนสร้างการเรียนรู้ด้านสุขภาพโดยมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ที่ให้ความสำคัญในประเด็นผู้สูงอายุกับการพัฒนาสูงวัยอย่างสุขภาพดีและมีสุขภาวะ การสร้างความมั่นใจว่าจะมีสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนและเหมาะสม โดยเน้นการเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลด้านคุณภาพชีวิตอย่างครอบคลุมทุกด้านภายใต้การขับเคลื่อนของโรงเรียนผู้สูงอายุโดยบูรณาการแนวคิด “ศาสตร์พระราชา” และน้อมนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุอย่างสมดุลและยั่งยืน (พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546, 2546)

เทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงเป็นพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสังคมที่เข้มแข็ง มีวิถีชีวิตผูกพันกับภาคเกษตรกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในช่วงที่ผ่านมาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงได้ร่วมกับภาคีเครือข่ายจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้น

เมื่อ พ.ศ. 2561 เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนให้มีความรู้ในการดูแลสุขภาพทั้งกายและใจ โดยมุ่งเน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับแนวทางการดูแลผู้สูงอายุอย่างยั่งยืนส่งเสริมสุขภาพ กิจกรรมทางสังคม และการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมการฝึกอบรมทักษะชีวิต สุขภาพจิต การตรวจสุขภาพ การคัดกรองโรค และกิจกรรมทางสังคมอื่น ๆ ที่เป็นการเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ทั้งนี้ ในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นยังผูกติดอยู่กับนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นเป็นรายสมัยหรือขึ้นอยู่กับงบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางเป็นครั้งคราว ส่งผลให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาหลักสูตรและการสร้างความมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายอย่างแท้จริง อีกทั้งรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อยยังขาดการบูรณาการทุนทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่ การจัดการศึกษาในบางครั้งเกิดจากการนำหลักสูตรมาตรฐานจากภายนอกมาใช้โดยไม่ได้พิจารณาถึงความต้องการและบริบทเฉพาะของในพื้นที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุขาดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมในระยะยาว อีกทั้งยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการดูแลและจัดกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงการขาดระบบฐานข้อมูลและการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ทำให้การพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นไปในลักษณะการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่าจะเป็นการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์เพื่อความยั่งยืน (เทศบาลตำบลลานข่อย, 2566) ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุและเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย นักวิชาการ ข้าราชการและพนักงาน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ตลอดจนประชาชนและผู้แทนผู้สูงอายุคัดเลือกโดยวิธีเจาะจงซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ต้องมีบทบาทดำเนินการและเข้าใจการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญครอบคลุมพื้นที่ จำนวน 49 คน ประกอบด้วย นักวิชาการ จำนวน 2 คน ข้าราชการและพนักงาน จำนวน 15 คน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ จำนวน 13 คน ตลอดจนประชาชนและผู้แทนผู้สูงอายุ จำนวน 19 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์และกรอบการดำเนินเวทีซึ่งมีลักษณะแนวคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุและเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืนในรูปแบบมีโครงสร้างที่ดำเนินการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและให้ข้อเสนอแนะในการปรับแก้ไขเพื่อแก้ไขข้อคำถามให้มีความถูกต้องของภาษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาเชิงเอกสารเป็นการศึกษาเกี่ยวกับบริบทพื้นที่ การบริหารจัดการคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โรงเรียนผู้สูงอายุและการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อให้ครอบคลุม เกิดมุมมองที่หลากหลายและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย นักวิชาการ ข้าราชการและพนักงาน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ตลอดจนประชาชนและผู้แทนผู้สูงอายุ ทั้งหมด จำนวน 49 คน

การจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมนั้นเป็นลักษณะของการจัดกระบวนการจัดการประชุมตามกรอบการดำเนินเวทีการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมกับข้าราชการและพนักงาน ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ตลอดจนประชาชนและผู้แทนผู้สูงอายุที่มีความรู้ความเข้าใจถึงรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุและเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงเพื่อส่งเสริมการระดมสมอง และแก้ไขปัญหา เกิดมุมมองที่หลากหลายและตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลและการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม ครอบคลุมพื้นที่ ทั้งหมด จำนวน 5 ครั้ง

การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูล จัดการข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์และการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมด้วยการถอดความ จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นหลักและประเด็นรอง จัดข้อมูลในรูปแบบตารางสรุปและตีความ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการจัดการมาวิเคราะห์หาแนวโน้ม จำแนกและจัดระบบข้อมูล ในการวิเคราะห์ดำเนินการวิเคราะห์ส่วนประกอบและข้อสรุปที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา และการวิเคราะห์สาเหตุและผล บูรณาการข้อมูลทั้งหมดเข้าด้วยกันเพื่อสร้างข้อสรุปที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ตลอดจนการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของหมวดหมู่กำหนดเป็นแนวทางในการวิเคราะห์โดยนำเสนอแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กันเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่และแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุและแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์และสรุปข้อมูลการศึกษาข้อมูลเอกสาร การสัมภาษณ์และการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมพบว่า โรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงนั้นเป็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างเทศบาลตำบลลานข่อยกับภาคีเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน โดยเทศบาลตำบลลานข่อยสนับสนุนด้านงบประมาณและสถานที่ มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านกิจกรรมที่ผสมผสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การยกระดับสุขภาวะทางกายและจิตใจของผู้สูงอายุและกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการกำหนดหลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้

1. รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

โรงเรียนผู้สูงอายุนั้นเป็นรูปแบบหนึ่งของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในการดำเนินชีวิต ซึ่งไม่ใช่แค่เพียงช่วยเพิ่มพูนความรู้ แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาที่สั่งสมมาสู่การสืบสาน

วัฒนธรรมและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงดำเนินการจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2561 โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต สุขภาพ และศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชน การดำเนินงานเน้นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ควบคู่กับการดูแลสุขภาพ ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ผ่านกิจกรรมที่ออกแบบให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ ภายใต้การสนับสนุนของเทศบาล และภาคเครือข่ายที่เกี่ยวข้องโดยยึดแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นกรอบในการดำเนินงาน

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย
อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

1.1 การกำหนดนโยบายและแผนงาน

การขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นดำเนินการภายใต้อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลลานข่อย ด้วยการกำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุด้วยการศึกษาริบทของพื้นที่ สํารวจข้อมูลพื้นฐานของผู้สูงอายุและการรับฟังความคิดเห็นจากข้าราชการและพนักงานของเทศบาล ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา อาสาสมัครสาธารณสุขและตัวแทนผู้สูงอายุเพื่อนำมาวิเคราะห์กำหนดประเด็นสำคัญและแนวทาง ในการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยวิสัยทัศน์ “ชุมชนแห่งความเข้มแข็งและสุขภาวะที่ยั่งยืน” มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มีสุขภาพกาย - จิตที่ดี มีส่วนร่วมในชุมชนและสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยเน้นการจัดบริการระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงมอว้สคูปกรณ์ที่จำเป็น สนับสนุนการดูแลโดยผู้ดูแลผ่านศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ และสำหรับแผนงานนั้นกำหนดให้โรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงมีที่ทำการอยู่ที่เทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงโดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการจากเทศบาลและกองทุนสุขภาพตำบลเทศบาลตำบลลานข่อย มีแผนงาน 3 ด้าน คือ การส่งเสริมสุขภาพผ่านการจัดกิจกรรมตรวจสุขภาพประจำปี การออกกำลังกาย และการดูแลสุขภาพ การมีส่วนร่วมในชุมชนที่มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และมีกิจกรรมสม่ำเสมออย่างน้อย 3 ครั้งต่อปี และการเยี่ยมบ้านโดยมีโครงการลงพื้นที่เยี่ยมเยียนผู้สูงอายุถึงที่บ้านเพื่อดูแลความเป็นอยู่

1.2 การกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

โครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงประกอบไปด้วย คณะกรรมการที่ปรึกษาอัน ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดลานข่อยและวัดทุ่งชุมพล นายอำเภอป่าพะยอม คณะกรรมการอำนวยการประกอบไปด้วยนายกเทศมนตรี (ประธานกรรมการ) รองนายกเทศมนตรี (รองประธาน) มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชมรมผู้สูงอายุ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชนชาวบ้านเป็นกรรมการ ปลัดเทศบาลเป็นกรรมการและเลขานุการ หัวหน้าสำนักงาน ปลัดเทศบาลและผู้อำนวยการกองการศึกษาเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ และมีคณะกรรมการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ รองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจกรรมและนันทนาการ ฝ่ายทะเบียนและวัดผล และฝ่ายการเงินและงบประมาณ

1.3 การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน

หลักสูตรการเรียนการสอนมีเนื้อหาเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสุขและการพึ่งพาตนเองที่เป็นวิชาทักษะชีวิต (50%) เน้นความรู้และทักษะที่นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทักษะวิชาชีพ (30%) เน้นแนวทางการส่งเสริมความรู้และทักษะด้านอาชีพที่เหมาะสมเพื่อสร้างรายได้และลดรายจ่าย และทักษะทางวิชาการ (20%) เป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เป็นประโยชน์ตามกรอบหลักสูตรการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 6 กลุ่มวิชา คือ มิติที่ 1 ด้านสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตที่ดี มิติที่ 2 ด้านเศรษฐกิจและวิชาชีพ มิติที่ 3 ด้านศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม มิติที่ 4 ด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและจิตอาสา มิติที่ 5 ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร และมิติที่ 6 ด้านสวัสดิการ

1.4 การติดตามประเมินผลโรงเรียนผู้สูงอายุ

การประเมินผลโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ระดับที่หนึ่งประเมินตัวผู้สูงอายุซึ่งครอบคลุมทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิตและทักษะการดำรงชีวิต โดยด้านสุขภาพกายประเมินจากแบบประเมินภาวะสุขภาพ รวมถึงพฤติกรรมการออกกำลังกายที่มีความสม่ำเสมอมากขึ้น ด้านสุขภาพจิตใช้แบบวัดความสุขหรือแบบคัดกรองภาวะซึมเศร้าเพื่อลดความรู้สึกโดดเดี่ยวของผู้สูงอายุ ส่วนด้านทักษะประเมินจากผลงานด้านอาชีพ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสื่อสารอย่างถูกต้องและความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและสวัสดิการที่เกี่ยวข้อง ระดับที่สองประเมินในระดับหลักสูตรและกระบวนการโดยประเมินความพึงพอใจต่อเนื้อหาวิชา วิธีการสอนของวิทยากร ความเหมาะสมของสถานที่ ตลอดจนความคุ้มค่าของงบประมาณซึ่งพิจารณาจากความเหมาะสมระหว่างทรัพยากรที่ใช้กับจำนวนผู้เข้าร่วมและความต่อเนื่องของโครงการ และระดับที่สามประเมินในระดับสังคมและชุมชน โดยวัดผลกระทบในภาพรวมที่เกิดขึ้น เช่น การสร้างเครือข่ายทางสังคมจากการเกิดกลุ่มใหม่ ๆ กลุ่มสื่อสารออนไลน์หรือกลุ่มกิจกรรมจิตอาสาหลังจบหลักสูตร รวมถึงการยอมรับจากครอบครัว โดยพิจารณาจากความพึงพอใจของสมาชิกในครอบครัวและการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกของผู้สูงอายุ ตลอดจนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าทอลานข่อย หัตถกรรมไม้กลึง หนึ่งตะลุง เครื่องแกงตำมือบ้านลานข่อย การปลูกพริกในนาดอนและสมุนไพรพื้นบ้าน

2. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืน

โรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลลานข่อย โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและสติปัญญา ส่งเสริมการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน และถ่ายทอดและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนในการบริหารจัดการโรงเรียนพบว่า มีด้วยกัน 4 ด้าน ดังนี้

2.1 การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมถือเป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเทศบาลลานข่อย หน่วยงานภาครัฐ ชุมชนและผู้สูงวัยให้ก้าวข้ามบทบาทของผู้ให้และผู้รับบริการ สู่การเป็น “หุ้นส่วนทางสังคม” ที่มีเป้าหมายร่วมกัน ด้วยการเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจตั้งแต่การร่วมวางแผนหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการและวิถีชีวิตมากกว่าการกำหนดเนื้อหาจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว ตัวอย่างเช่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมผ้าทอลานข่อย หัตถกรรมไม้กลึง หนึ่งตะลุง เครื่องแกงตำมือบ้านลานข่อย การปลูกพริกในนาดอนและสมุนไพรพื้นบ้านที่พวกเขามีความเชี่ยวชาญมาบรรจุเป็นวิชาเรียน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนสถานะจากนักเรียนมาเป็นปราชญ์ผู้ถ่ายทอดช่วยคืนความภาคภูมิใจและคุณค่าในตัวเองอีกทั้งความยั่งยืนของการบริหารจัดการยังผูกโยงอยู่กับการมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการและผลประโยชน์ โดยมีการดึงภาคีเครือข่ายอย่างวัด โรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบลและอาสาสมัครในพื้นที่เข้ามาบูรณาการทรัพยากรร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการใช้สถานที่ร่วมกัน

หรือการแบ่งปันองค์ความรู้ด้านสุขภาพและเทคโนโลยี การจัดการในลักษณะนี้ช่วยสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ให้เกิดขึ้นในหมู่สมาชิก ส่งผลให้โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งด้วยพลังทางสังคมของชุมชนเอง

2.2 จัดทำหลักสูตรที่ตอบโจทย์วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ชุมชน

การจัดทำหลักสูตรที่ตอบโจทย์วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ชุมชนถือเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน เพราะเป็นการเปลี่ยนโจทย์จากการจัดการศึกษาแบบทั่วไปมาเป็นการสร้างพื้นที่แห่งความภาคภูมิใจที่ยังรากลึกลงในวัฒนธรรมท้องถิ่น หัวใจสำคัญอยู่ที่การบูรณาการ “ทุนทางวัฒนธรรม” ของชาวลานห้อย ไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาการทอผ้าหัตถกรรม งานไม้กลึง ศิลปะการแสดงหนังตะลุงหรือทักษะเฉพาะด้านอย่างการปลูกพริกในนาดอนและการปรุงเครื่องแกงตำมือ นำมาเปลี่ยนเป็นชุดวิชาการเรียนรู้ที่จับต้องได้ การจัดทำหลักสูตรในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้สูงอายุไม่รู้สึกแปลกแยกจากเนื้อหาที่เรียน แต่กลับรู้สึกถึงพลังของการเป็น “ผู้ส่งต่อมรดกทางปัญญา” ซึ่งเป็นการคืนคุณค่าและความหมายให้แก่การดำรงชีวิตในวัยสูงอายุได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยความยั่งยืนของหลักสูตรดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับ การเชื่อมโยงมิติด้านสุขภาพและเทคโนโลยีเข้ากับวิถีพฤติกรรม โดยมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองผ่านภูมิปัญญาสมุนไพรพื้นบ้าน ควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อลดช่องว่างระหว่างวัยและการสื่อสารในสังคมดิจิทัล กระบวนการนี้ต้องอาศัยการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่าย ทั้งวัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและอาสาสมัคร เข้ามาร่วมกันถ่ายทอดทรัพยากร และองค์ความรู้ เมื่อหลักสูตรถูกขับเคลื่อนด้วยความรักในมาตุภูมิและความต้องการที่แท้จริงของคนในพื้นที่ โรงเรียนผู้สูงอายุจึงไม่ได้เป็นเพียงสถานที่นัดพบชั่วคราว แต่จะเติบโตเป็นสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง ซึ่งสามารถขับเคลื่อนตัวเองได้ด้วยพลังความสามัคคีและจิตวิญญาณแห่งความเป็นเจ้าของของคนลานห้อย

2.3 กำหนดแผนงานและกลไกการบริหารจัดการ

การกำหนดแผนงานและกลไกการบริหารจัดการเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุ ให้ก้าวสู่การเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความยั่งยืนโดยกระบวนการดังกล่าวควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เริ่มจากการจัดวางโครงสร้างคณะกรรมการในลักษณะพหุภาคี ซึ่งประกอบด้วย เทศบาล วัด หน่วยงานบริการสาธารณสุขระดับพื้นที่และปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์และทิศทางการดำเนินงาน ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ในด้านกลไกทางการเงินนั้นการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนที่เชื่อมโยงกับผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาชุมชนถือเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางการเงินและลดการพึ่งพางบประมาณจากภายนอก กลไกดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง แต่ยังเอื้อต่อการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนทุกช่วงวัยเข้ามามีส่วนร่วม

ในขณะเดียวกันการขับเคลื่อนภายในควรส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกผ่านรูปแบบการดูแลกันเอง เช่น ระบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน” ซึ่งช่วยให้ผู้สูงอายุมีบทบาทมากขึ้น จากเดิมที่เป็นผู้รับบริการ กลายเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดูแลสังคม อันนำไปสู่การเสริมสร้างคุณค่าและศักดิ์ศรีในตนเอง สำหรับการติดตามและประเมินผล ควรให้ความสำคัญกับทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้สะท้อนความคิดเห็นและประสบการณ์อย่างแท้จริง ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการออกแบบแผนงานและกลไกที่มีความยืดหยุ่น โปร่งใสและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ควบคู่ไปกับการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของของคนในชุมชน

เมื่อดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนผู้สูงอายุจะไม่เพียงเป็นแหล่งเรียนรู้ แต่ยังเป็นพื้นที่ทางสังคมที่ช่วยเสริมสร้างความสุข คุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุในระยะยาว

2.4 การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องปรับบทบาทของโรงเรียนจาก “พื้นที่จัดกิจกรรม” ไปสู่การเป็น “วิถีวัฒนธรรมของชุมชน” ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพมนุษย์อย่างต่อเนื่อง แก่นสำคัญของกระบวนการนี้อยู่ที่การเชื่อมโยงการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ท้องถิ่น โดยเฉพาะการเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้นำประสบการณ์และภูมิปัญญาที่สั่งสมมา เช่น การทอผ้าลานข่อย หรือการปรุงเครื่องแกงพื้นบ้าน มาเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ กระบวนการดังกล่าวไม่เพียงช่วยอนุรักษ์องค์ความรู้ดั้งเดิม แต่ยังส่งเสริมการเรียนรู้ข้ามรุ่น ซึ่งมีส่วนสำคัญในการลดช่องว่างระหว่างวัย และเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในฐานะ “ครูภูมิปัญญา” มากกว่าการเป็นเพียงผู้รับการสงเคราะห์ ในมิติของการบริหารจัดการ ความยั่งยืนของสังคมแห่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จากกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาล วัด หน่วยบริการสาธารณสุขระดับตำบล และอาสาสมัครชุมชนที่ร่วมกันบูรณาการทรัพยากรและองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อขยายโอกาสทางการเรียนรู้และการสื่อสารของผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน แนวทางดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้เกิดแรงจูงใจภายในต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและนำไปสู่การพัฒนากระบวนทัศน์แห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ทั้งนี้ เมื่อโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจะก่อให้เกิดพลังทางสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของคนในชุมชนอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมแห่งการเรียนรู้สามารถดำรงอยู่และพัฒนาได้อย่างยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผล

โรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงจัดตั้งโดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและสถานที่จากเทศบาลตำบลลานข่อยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านกิจกรรมที่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น การยกระดับสุขภาวะทางกายและจิตใจของผู้สูงอายุและกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการกำหนดหลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้สอดคล้องกับการศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลยายชา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีบทบาทในการก่อตั้ง การสนับสนุนงบประมาณ การจัดทำหลักสูตรในการสนับสนุนการทำงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ แต่สำหรับรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงเป็นการกำหนดนโยบายและแผนงานการกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน และการติดตามประเมินผลโรงเรียนผู้สูงอายุ (ณัฐินี ศุภนิมิตศิริ, 2563) ซึ่งการวัดประเมินผลผู้เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถทำได้โดยการกำหนดให้มีการประเมินผลลัพธ์ที่แสดงถึงการดูแลตนเองได้ของผู้สูงอายุและสังเกตได้ว่าผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีส่วนร่วมในการผลักดันให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง (จิรพรธน์ โพธิ์ทอง, 2562) และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้มีแนวปฏิบัติของการวัดประเมินผลไว้ว่า โรงเรียนผู้สูงอายุมีการใช้แบบทดสอบ การดูผลงาน การวัดความพึงพอใจของผู้เรียน การเข้าเรียนและไม่น้อยกว่าร้อยละ 50

ทั้งนี้ การเลือกใช้แนวทางการปฏิบัติการวัดและประเมินผลจะขึ้นอยู่กับบริบทของโรงเรียนและวิชาที่เรียน (กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ, 2560) และสอดคล้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุโดยเชิญครูเกษียณอายุ เกษตรกร ประชาชนชาวบ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุเข้ามีส่วนร่วม เป็นการขับเคลื่อนโครงการจากระดับฐานราก 2) การมีส่วนร่วมในชั้นวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์วิธีการแนวทางการดำเนินงาน ร่วมกันดำเนินการโดยครูที่เกษียณอายุดำเนินการร่างหลักสูตรและจัดกิจกรรมที่เหมาะสม 3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ การจัดการเรียนการสอน การสลับบทบาทจากนักเรียนและเป็นผู้สอน โดยเฉพาะในวิชาเกี่ยวกับองค์ความรู้และความถนัดของผู้สูงอายุแต่ละคนและมีหน่วยงานอื่น ๆ อาทิ ทหาร ตำรวจ สถาบันการศึกษา สาธารณสุข เข้าร่วมทำกิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ เช่น กรณีด้านสาธารณสุข มีการให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพตนเองเบื้องต้น ตรวจวัดความดัน เป็นต้น และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการโดยการประชุมร่วมกันนั้น พบว่า หลังจากเปิดโรงเรียน มีผู้สูงอายุที่เรียนครบตามหลักสูตรแต่ยังคงมีความผูกพันกับเพื่อนร่วมชั้นเรียน เรียนจบแล้วแต่ไม่ยอมจบและอาการป่วยซึมเศร้าบรรเทาลงทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี จึงได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต เกิดอาชีพ เกิดรายได้ เกิดความผูกพันและผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง (วงธรรม สรณะ และคณะ, 2567)

แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืนจะต้องการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม จัดทำหลักสูตรที่ตอบโจทย์วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ ชุมชนมีความสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนารูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุในชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ผู้นำ เป้าหมาย กิจกรรม มีส่วนร่วม ภาวศึเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง การเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหนุนเสริม (กัมปนาท บริบูรณ์, 2562) ตลอดจนสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องแนวทางการดำเนินงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบางระกำ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบางระกำ ประกอบด้วย หน่วยงานที่มีส่วนร่วม บุคลากรที่ปฏิบัติงาน การประสานงาน งบประมาณ (วรรณ เหลืองสังวาล, 2562) โดยแนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโพ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มีแนวทางการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุใน 2 ด้าน คือ ด้านการบริหาร งบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป (ปาณิสรา ไชยะเดช และอภิชาติ พานสุวรรณ, 2568) โดยแนวทางการจัดการโปรแกรมกิจกรรมทางกายเพื่อส่งเสริมสุขภาพนักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ควรประกอบด้วย 1) ทรัพยากรในการบริหารจัดการ คือ บุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่ 2) รูปแบบโปรแกรมกิจกรรมทางกายสำหรับนักเรียนผู้สูงอายุ 3) การจัดกิจกรรมทางกายนักเรียนผู้สูงอายุแบบมีส่วนร่วม และ 4) การจัดการซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กรและการประเมินผลจากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนผู้สูงอายุควรนำโปรแกรมกิจกรรมทางกายฯ ไปประยุกต์ใช้ในบริบทของแต่ละพื้นที่ เพิ่มบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการ และการพัฒนาผู้นำกิจกรรมทางกายในพื้นที่ เพื่อเป็นประโยชน์กับโรงเรียนผู้สูงอายุในการนำผลวิจัยด้านแนวทางในการจัดการโปรแกรมกิจกรรมทางกายเพื่อส่งเสริมสุขภาพนักเรียนไปใช้ในโรงเรียนผู้สูงอายุต่อไป (เอกสิทธิ์ หาแก้ว และคณะ, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงอย่างยั่งยืนเป็นการใช้ทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติเป็นฐานในการขับเคลื่อนที่มีลักษณะเฉพาะตั้งแต่การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ไม่ใช่เฉพาะพื้นที่เทศบาลแต่ใช้วัด ชุมชน และอ่างเก็บน้ำเป็นพื้นที่เรียนรู้หลักทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกผูกพันและเข้าถึงง่ายพร้อมทั้งมีเครือข่ายเกื้อกูลด้วยการสร้างระบบอาสาสมัครที่มาจากคนในครอบครัว (ลูกหลาน) มาเป็นผู้ช่วยสอนทำให้เกิดการเรียนรู้ข้ามวัยอย่างเป็นรูปธรรม และมีการออกแบบหลักสูตรที่ยืดหยุ่นตามฤดูกาลการจัดกิจกรรมในโรงเรียนจะปรับตามปฏิทินชุมชนเพื่อไม่ให้กระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิม โดยโรงเรียนผู้สูงอายุแห่งนี้ไม่ได้ยึดติดอยู่กับพื้นที่ทางราชการหรือสำนักงานเทศบาลเป็นหลัก แต่ได้กระจายพื้นที่การเรียนรู้ไปยังจุดยุทธศาสตร์ที่เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน ทั้งการใช้วัด ศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้านและการใช้พื้นที่รอบอ่างเก็บน้ำซึ่งเป็นทุนทางธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่ลานข่อย การเลือกใช้พื้นที่เหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกผูกพัน ปลอดภัยและสามารถเข้าถึงกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างง่ายดาย สอดรับกับการสร้างเครือข่ายเกื้อกูลภายในครอบครัว ผ่านระบบอาสาสมัครที่ดึงเอาลูกหลานมาร่วมเป็นผู้ช่วยสอน นำไปสู่การเรียนรู้ร่วมกันข้ามวัยที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีหลักสูตรที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนตามกิจกรรมตามปฏิทินชุมชนและฤดูกาล เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีการทำมาหากินดั้งเดิม ทำให้โรงเรียนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันโดยไม่เป็นภาระแก่ผู้เรียน

แนวทางการพัฒนาเพื่อสร้างความยั่งยืนให้แก่โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลลานข่อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุงยังเกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนด้วยกระบวนการภายในที่พึ่งพาตนเอง ผ่านการบูรณาการงบประมาณและบุคลากรร่วมกันระหว่างสามเสาหลักในพื้นที่ ได้แก่ เทศบาล วัดและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โดยไม่ได้มุ่งรอฟังงบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว นวัตกรรมที่สำคัญ คือ การจัดทำ “คลังภูมิปัญญาลานข่อย” ที่เปลี่ยนบทบาทของผู้สูงอายุจากเดิมที่เป็นเพียงผู้รับบริการให้กลายเป็นผู้ให้และผู้ถ่ายทอดในฐานะครภูมิปัญญาชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในคุณค่าของตนเอง และยังเป็นกลไกการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมไปพร้อมกัน ผนวกกับการติดต่อวาทะสมัยใหม่อย่าง ดิจิทัลเพื่อคุณภาพชีวิต และการสร้างรายได้เสริมจากผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นในโรงเรียน โดยมีคณะกรรมการบริหารโรงเรียนที่มีตัวแทนผู้สูงอายุเข้าร่วมตัดสินใจและตรวจสอบระบบการดำเนินงานอย่างโปร่งใส

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จาก “ลานข่อยโมเดล” จึงเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่าความยั่งยืนของโรงเรียนผู้สูงอายุไม่ได้ขึ้นอยู่กับเม็ดเงินงบประมาณจากภายนอก แต่เกิดจากการนำทุนทางวัฒนธรรมและธรรมชาติในท้องถิ่นมาเป็นฐานคิดในการออกแบบพื้นที่และหลักสูตร เมื่อผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของระบบ ได้สืบทอดภูมิปัญญามีความสุข มีรายได้เสริม และได้รับการยอมรับจากคนต่างวัย โรงเรียนผู้สูงอายุแห่งนี้จึงสามารถเติบโตและพัฒนาต่อไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนจากรากฐานที่เข้มแข็งของชุมชน

ภาพที่ 3 ลานช้อยโมเดล

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลลานช้อย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง จะต้องเริ่มตั้งแต่การกำหนดนโยบายและแผนงานการกำหนดโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ การจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนและการติดตามประเมินผลเพื่อให้การดำเนินงานเป็นรูปธรรม แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ลานช้อยโมเดล) จะต้องเน้นการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ โดยนำวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชาวลานช้อยมาเป็นตัวตั้งในการออกแบบกิจกรรม เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ไม่จบแค่ในห้องเรียน โดยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลไก “บวร บรม” สร้างความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และราชการ (เทศบาล รพ.สต.) โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในงบประมาณหรือทรัพยากร ไม่ใช่รอพึ่งพางบจากเทศบาลเพียงอย่างเดียว เชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชน พัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุให้เป็นจุดเรียนรู้วิถีชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยสร้างรายได้หมุนเวียนกลับสู่โรงเรียน ในประเด็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ประกอบด้วย 1) บรรจุแผนงานโรงเรียนผู้สูงอายุไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นระยะยาวและจัดให้มีระบบการติดตามประเมินผลที่เป็นรูปธรรมเพื่อความต่อเนื่องของนโยบาย 2) สนับสนุนการออกแบบกิจกรรมและการเรียนการสอนที่ยึดเอาวิถีชีวิต ภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของชาวลานช้อยเป็นฐาน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและเปลี่ยนห้องเรียนผู้สูงอายุให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เชื่อมโยงคนทุกวัยในชุมชน และ 3) บูรณาการความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) และ ราชการ อาทิต เทศบาล และ รพ.สต. (บรม) ในการร่วมจัดสรรทรัพยากร พัฒนารูปแบบกองทุนหมุนเวียนหรือการระดมทุนจากทุนทางสังคมในพื้นที่ เพื่อลดการพึ่งพางบประมาณจากส่วนท้องถิ่นเพียงอย่างเดียวและสร้างความยั่งยืน ในส่วนของข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย 1) การศึกษาวิจัยเชิงประเมินผลหรือวิจัยเชิงทดลองเพื่อนำแนวคิด “ลานช้อยโมเดล” ไปปรับใช้และเปรียบเทียบ

ประสิทธิผลกับ อปท. อื่น ๆ ที่มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน 2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสุขภาพแนวทางปฏิบัติ: ควรศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการวัดมูลค่าทางสังคมของกลไก “บวร บรม” และ 3) การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรที่ประสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม (วิถีลานข่อย) เข้ากับทักษะดิจิทัลยุคใหม่ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ. (2560). คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กัมปนาท บริบูรณ์. (2562). แนวทางการพัฒนารูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุในชุมชน. วารสารรามคำแหง, 1(1), 40-46.
- จิรพรรณ โพธิ์ทอง. (2562). การจัดบริการวิชาการสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุพรรณบุรี, 2(2) 5-11.
- ณัฐธินี ศุภนิมิตศิริ. (2563). องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในโรงเรียน ผู้สูงอายุกรณีศึกษา โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลยายชา อำเภอสามปราณ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เทศบาลตำบลลานข่อย. (2566). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570). พัทลุง: เทศบาลตำบลลานข่อย.
- ปาณิสรา ไชยะเดช และอภิชาติ พานสุวรรณ. (2568). แนวทางพัฒนาการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโพอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 8(4) 358-373.
- พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496. (2496). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 70 ตอนที่ 14 น หน้า 222-257 (17 กุมภาพันธ์ 2496).
- พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. (2546). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก หน้า 1-14. (31 ธันวาคม 2546).
- วงธรรม สรณะ และคณะ. (2567). กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลวังใหม่ อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี. วารสารวิจัยวิชาการ, 7(6) 293-306.
- วรมน เหลืองสังวาล. (2562). แนวทางการดำเนินงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบางระกำ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เอกสิทธิ์ หาแก้ว และคณะ. (2565). การศึกษาสภาพการดำเนินงานและแนวทางการจัดการโปรแกรมกิจกรรมทางกายเพื่อส่งเสริมสุขภาพนักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุเขตภาคเหนือ. วารสารแพทย์นาวิ, 49(1) 118-134.
- Constitution of the Kingdom of Thailand. (2017). The Constitution of the Kingdom of Thailand. Bangkok: Office of the Council of State.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). The Thirteenth Plan (2023-2027) The National Economic and Social Development Plan. Bangkok: NESDC.